

U J K Ö N Y V E K

Mátyás Ferenc: A falu küldötte. (Singer és Wolfner kiadása). Két lelengyermek nevelőszülőhöz kerül, aki nagyon rosszul bánik a gyermekekkel. A nagyobbik gyermek, a fiú, csakhamar átérzi nyomorúságos sorsát, s testvérül fogadja a szerencsétleneket, az elnyomottakat, az egész veleérző természetet. Cselédi sorsban kinlódik, s minden lépésénél éreznie kell az árvaságot. Ritka szellemi képességeit észreveszi a tanyai tanító, s esténként, amikor a béresmunkát befejezte a fiú, szívesen foglalkozott vele, kivezette a testi robot világából és szellemi mezőket mutogatott neki. Érzékenysége, a kiaknázatlan szellemi energiák sok viszontagságot okozó csavargásokba kergetik. Visszakerülvén a tanyára, a tanítóval, a segédtsízzel és a tanyabacsóppent két már neves őstehetséggel együtt kultúrprogramot épít, s megkezdi a nép felvilágosítását, művelését. Munkájukra az egész falu, majd a megye is felfigyel, s a népkönyvtárat még a főispán is jelentős adományokkal gyarapítja. Jól házasodik, a falusi intelligencia is befogadja, ujságíró lesz. Pestre kerül, s mint nagyon sok őstehetség, ő is elzúllik, de felesége és egy otthon tett látogatás helyrebillenti s azután tollal szolgálja a népet.

Ez az erősen programírás meseje, s a mellékalakokban ráismerünk korunk néhány őstehetségére. Az író nemcsak szerepelteti őket, hanem azok sokathallott programját teszi meg hőstét alakító erővé. A regény második felében azok szavait ismételteti. Hőseiben nem teljes sorsot mutat be, hanem egy furcsa és szerencsétlen keveréket. A hős minden kiválósága mellett sem rendelkezik kellő morális alappal. Az író részle-

tekben tud ábrázolni, lírai beleélése itt-ott mitikus légkört teremt, de nem tudja a regény levegőjévé tenni. Mátyás inkább lírikus, aki képekben gondolkozik, egy-egy pillanatot gyönyörűen érzékeltet, de az „egész“ ábrázolásához nincs elég ereje.

ZEMPLÉNI FODOR JÓZSEF

Koltay-Kastner Jenő: Olasz-magyar művelődési kapcsolatok.

A Kincsestár sorozatban jelent meg a könyvecske. Ismeretes, hogy mily terjedelmes anyagot ölel fel ez a kérdés, amely tulajdonképpen végigkíséri a magyar élet európai történetét dicsőséges és szomorú korszakaiban egyaránt. Egy kis kötetben összesűríteni ilyen gazdag anyagot, bemutatni pontról-pontra legfontosabb megnyilatkozásait, a különböző részletekértékeknek a megillető helyet juttatni, vagyis az egészből organikus, egységes képet adni — nyilvánvalóan nem volt könnyű feladat, ugyanakkor a szerző részéről előfeltételezte az anyag teljes uralását. Koltay-Kastner Jenő 9 fejezetben nagy hozzáértéssel, lelkiismeretes odaadással rendezte el az anyagot. Elég a tartalomjegyzékre egy pillantást vetnünk, hogy már is biztos tájékozottságra tegyünk szert a bonyolult kérdésben. A könyvecskét lapozva és a lapok fejcímeit olvasva világos képet nyerünk a személyekről és tényekről, amelyek az egyes korszakokra rányomták bélyegüket.

A történelmi valóság hűsége szempontjából nagy nehézséget jelentett a kritikai irodalom és a legújabb kutatások eredményeinek szem előtt tartása. Ez a megállapítás különösen az első 5 fejezetre nézve áll fenn, amelyekben a szerző Olaszország és a magyar nemzeti állam kapcsolatait tár-

gyalja az első érintkezésektől kezdve egészen a humanizmus koráig. Könnyű dolog lett volna a polémia bizonytalan vizeire evezni, a fennálló elméleteket cáfolni, a tényeket új, vagy legalább is részben új szempontból elbírálni. Koltay-Kastner Jenő ezen a téren is meg tudta őrizni a kellő egyensúlyt, a nélkül azonban, hogy egyébként a kérdés bármely vonatkozását is elhanyagolta volna. Bár fejezetről-fejezetre a tanulmányok, elméletek egész sorát foglalja össze tömören, mégsem hagy el, még sem hallgat el semmi lényegeset. A könyv utolsó részében, különösen az újabb kort taglaló fejezetekben a bőséges anyag nem engedte meg a részletekbe menő tárgyalást, a legújabb kort felölelő részben pedig érthetően sok elmélet, értékítélet még „sub iudice“ maradt: ezek az utolsó fejezetek inkább csak tájékoztató jellegűek, melyeket az események, tények, statisztikai adatok hiánynélküli felsorolása jellemez.

A könyvecske tehát nemcsak adatokban, hanem gondolatokban, megállapításokban is gazdag munka, amely bizonyos felkészültséget és komoly figyelmet kíván az olvasótól.

DEGREGORIO OTTÓ

Prohászka Lajos: A vándor és a bujdosó. Danubia könyvkiadó. Budapest, 1941.

Prohászka Lajos könyve a magyar filozófiai irodalom úttörő alkotásai közé tartozik, mert első kísérlet a német és magyar jellem szellemtörténeti módszerrel való leírására. Tulajdonképpen második kiadás, mert első kiadásként már megjelent a Minerva 1932—35. évfolyamaiban és annakidején termékeny vita kiindulópontja volt. Ujbóli kiadását különösen

időszerűvé teszi az a tény, hogy első megjelenése óta a „bujdosó“ magyar a legszorosabban együttműködik a „vándor“ némettel a régi, megnemértő Európa helyett egy új Európa megteremtésén.

A mű annyira telítve van gondolatokkal és újszerű meglátásokkal, hogy egy rövid ismertetés keretébe alig lehet beleszorítani eszméinek gazdagságát. Az első fejezetben, a *Preludiumban*, azokkal az elvekkkel ismertet meg bennünket a szerző, amelyekkel a népközösség történeti úton kialakult jellemét, *sorstipusát* megállapítja. Ennek kialakulásában szerepe három tényező működik közre: a népközösség magatartása (élménynek és kifejezésnek kölcsönös megfelelése), a közösséget kívülről ért hatások és a népközösség által létrehozott szellemi alkotások (kultúra).

A *vándor* c. fejezetben a németiség jellemét rajzolja meg, az első fejezetben feállított elvek alapján. Megállapítja, hogy a tipikus német alapélmény a *változás ténye*, ennek kifejezése pedig a *végtelesség* távlataiban történik. A német szellem úgy tűnik fel a változás árában hanyódva, s a végtelennek sarkai közt kifeszülve, mint egy örök *vándor*. A vándorlás szelleméből érthető a német kultúra is, amely a német vándor igazi árnyéka.

A *bujdosó* c. fejezetben hasonló módszerrel állapítja meg a szerző a történeti úton kialakult magyar jellemet, a magyarság *sorstipusát*. Kimutatja, hogy a magyarság alapélménye a *függetlenségvágy*. Ebben az alapélményben gyökerezik a magyarság több jellemvonása: az elrendeltetettségre hite, a tompa rezignáció, a nemzeti multba való menekülés és a kesergés. E két utóbbi jellemvonás pedig egyaránt a való világ-